
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 368

В. В. Виговська, к. е. н., доцент**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ**

Анотація. В даній статті проведено критичний аналіз наукових поглядів щодо трактування сутності страхового ринку та визначення його місця у фінансовій системі країни з позиції системного, політекономічного, відтворювального й інституціонального підходів. Сформовані підходи до розкриття досліджуваного явища стали науковою платформою для побудови авторської позиції. Охарактеризовано ієрархічний взаємозв'язок понять «економіка», «фінанси», «страхування». Проаналізовано еволюцію теорій страхування.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, фінансова система, страховики, страхувальники, страховий фонд.

В. В. Выговская, к. э. н., доцент**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУТИ СТРАХОВОГО РИНКА**

Аннотация. В данной статье проведен критический анализ научных взглядов относительно трактовки сущности страхового рынка и определения его места в финансовой системе страны с позиции системного, политэкономического, воспроизводственного, а также институционального подходов. Сформированные подходы к раскрытию исследуемого явления стали научной платформой для построения авторской позиции. Охарактеризовано иерархическую взаимосвязь понятий «экономика», «финансы», «страхование». Проанализировано эволюцию теорий страхования.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, финансовая система, страховщики, страхователи, страховой фонд.

V. V. Vyhovska, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor**INSURANCE MARKET: THEORETICAL ASPECTS**

Abstract. This article provides a critical analysis of scientific views regarding the interpretation of the essence of the insurance market and determines its place in the country's financial system from the perspective of the system, political economy, reproductive and institutional approaches. Formed approaches to disclosure of the phenomenon under investigation have become the scientific platform for the construction of the author's position. Hierarchical relationship of the concepts of "Economy", "Finance", "insurance" is characterized. We analyzed the evolution of the insurance theories.

Keywords: an insurance, an insurance market, a financial system, an insurers, a policyholders, an insurance fund.

Постановка проблеми. Страховий ринок є важливою складовою сучасної економіки, в якій відіграє низку ключових функцій. Від рівня його розвитку залежить здатність економічної системи до розподілу і трансформації ризиків, оскільки в рамках фінансового середовища регулюється процес вилучення системного ризику з сектора реальної економіки у фінансовий. Відтак, питання дослідження сутності страхового ринку, його ролі у висхідному поступу економіки країни залишаються актуальними та потребують подальших наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі положення щодо сутності страхового ринку та його ролі у фінансовій системі країни містяться в наукових працях українських вчених, таких як В. Д.Базилевич, Н. М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. А.Гвозденко, О. О. Журавка, О. В.Козьменко, С. С.Осадець, В. Й Плиса, Н. В. Ткаченко, В. М.Фурман та інших. Підкреслюючи вагомість сформованих в економічній науці теоретичних поглядів щодо трактування сутності

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

«страхового ринку», слід зазначити, що дане питання залишається актуальним і потребує подальшого вивчення.

Метою статті є узагальнення й поглиблення наукових підходів до визначення сутності страхового ринку та його ролі в економіці країни.

Виклад основного матеріалу. Страхування є одним з ефективних інструментів гарантування якісних змін в економіці України, її активної інтеграції та взаємодії зі світовим економічним простором, підвищення конкурентоспроможності та іміджу країни, врахування викликів нової економіки та принципів формування соціально відповідальної держави.

На рис. 1 представлена субординація різних економічних категорій і понять, на основі якої можна простежити, з одного боку, опосередкований ієрархічний взаємозв'язок понять «економіка», «фінанси», «страхування», а з іншого боку, взаємозв'язок категорії «страхування» і поняття «страховий ринок», яке є похідним від зазначеної категорії. Економічна сутність, функції та роль страхування реалізуються в системі страхових відносин, організаційно-фінансова специфіка яких реалізуються через політику в галузі страхування на основі науково обґрунтованої концепції та практичної реалізації наукових знань про страхування. Страхування являє собою багатопланову економічну категорію, що має фінансову, організаційну, управлінську, правову та інституційну сутність.

Прийнято вважати, що страхування як бізнес було започатковано в XVII столітті в лондонській кав'ярні Едварда Ллойда. За часів розвитку судноплавства та міжнародної торгівлі купці шукали нові ринки збуту, в процесі чого терпіли чималі збитки через крах та зникнення кораблів або внаслідок атак піратів. Вирішення виявлених проблем відбулося шляхом створення фондів особливого призначення для допомоги особам, що отримали фінансові збитки. Таким чином, з'явилася спільнота зацікавлених осіб з відшкодування матеріальної шкоди на основі солідарної відповідальності, тобто можливості розподілення збитків між учасниками такого об'єднання.

Рис. 1. Графічне представлення субординації поняття «страховий ринок»

Джерело: побудовано автором

Як фінансова категорія, страхування – це сукупність грошових відносин з приводу перерозподілу національного доходу і частини національного багатства для задоволення економічних інтересів суспільства і його громадян щодо компенсації збитків від пошкодження або втрати

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

майна. Як організаційна категорія, страхування являє собою регламентовану нормами права діяльність суб'єктів господарювання та інших учасників відносин у сфері господарювання з приводу компенсації завданих збитків особам, які постраждали внаслідок настання страхових випадків за рахунок заздалегідь акумульованих коштів. Як управлінська категорія, страхування відображає прямі і зворотні зв'язки між керуючою підсистемою (суб'єкти страхування) і керованою підсистемою (страхові фонди) при виконанні функцій управління (планування, організація та контроль) з метою підвищення результативності та ефективності страхових відносин. Як інституційна категорія, страхування являє собою сукупність базових і додаткових (комплементарних) інститутів, що еволюціонують у часі, при цьому, зберігають свою сутність, але змінюють форми прояву.

Сьогодні в науковому товаристві спостерігається достатньо велика кількість різнопланових методологічних підходів до визначення поняття «страховий ринок» та щодо його місця у фінансовій системі країни в цілому. Теоретичний аналіз визначень страхового ринку вказує на те, що існуючі суттєві розбіжності в інтерпретації даного поняття пояснюються тим, що його зміст розкривається через виокремлення однієї або декількох характерних рис, які на думку того чи іншого автора є змістовоутворюючими. Саме за цими основоположними рисами можна узагальнено систематизувати точки зору різних науковців щодо трактування поняття «страховий ринок» в окремі концептуальні підходи.

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо за необхідне дати оцінку існуючим теоретичним підходам до визначення сутності поняття «страховий ринок» (табл.1) та сформулювати концептуальні засади трактування його змісту.

Узагальнюючи позиції учасників дискусії щодо визначення змісту страхового ринку, виокремимо чотири принципових підходи до трактування сутності страхового ринку та його сучасного змістового наповнення: відтворювальний, системний, політекономічний та інституціональний.

Насамперед пропонуємо розглянути відтворювальний підхід, який розкриває зміст страхового ринку через економічні відносини, що складаються між суб'єктами страхового ринку з приводу розподілу і перерозподілу грошових коштів, акумульованих у страхові фонди, які призначені для страхового захисту матеріальних і нематеріальних цінностей страхувальників страховиками.

Сформовані страхові фонди мають дихотомічний характер, оскільки з одного боку вони мають чітку цільову спрямованість (відшкодування збитків страхувальникам та застрахованим), а з іншого боку страховики використовують зібрані страхові премії для інвестиційної діяльності.

Страхові відносини, що виникають між страхувальником і страховиком, є економічними за своєю суттю, оскільки вони пов'язані із формуванням грошових фондів (страхових фондів) і перерозподілом їх у разі настання страхових подій. Економічні відносини, засновані на інтересах головних суб'єктів страхового ринку страхувальника і страховика, можна розглядати в розрізі страхових відносин з приводу сплати внесків до страхового фонду і страхових відносин щодо виплат страхового відшкодування.

З огляду на висловлене, зазначимо, що страховий ринок дозволяє забезпечити безпечність кругообігу суспільного капіталу. Відтворення обумовлене накопиченням еventуальних ризиків і загроз, які призводять до зниження стійкості в економічних відносинах та звуження відтворювального процесу, що проявляється через структурно-функціональні кризи. А відтак, в умовах розширеного відтворення рівень розвитку страхового ринку є одним з головних індикаторів соціально-економічної стабілізації суспільства. Іншими словами, зростання економічного і технічного потенціалу країни, збільшення суспільного багатства відбуваються за одночасного зростання економічних, техногенних і соціальних ризиків, а отже обумовлюють об'єктивну необхідність створення системи страхових відносин, що гарантує компенсацію фінансових і матеріальних збитків.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 1

Основні дефініції "страховий ринок"*

Автор 1	Визначення 2
Політекономічний підхід (розглядає страховий ринок як сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхової послуги (страхового захисту))	
О. А. Гвозденко [7]	Страховий ринок представляє собою сукупність економічних відносин по купівлі-продажу страхової послуги, яка відображається у захисті майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхових випадків за рахунок грошових коштів (внесків, премій) страхувальників. Обов'язковою умовою існування страхового ринку є наявність попиту на страхові послуги і страховиків, які здатні задовольнити ці потреби.
С. В. Мочерний [8]	Страховий ринок – це сукупність організаційно-економічних і відносин економічної власності з приводу купівлі-продажу страхових послуг між страховиками, страхувальниками та посередниками.
С. С. Осадець [14]	Страховий ринок – це сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу. Невірно відносити до страхового ринку усі форми надання страхового захисту, бо не для всіх притаманна купівля-продаж. Так, відносини купівлі-продажу не виникають при відшкодуванні збитків із централізованих фондів або із фондів самострахування.
В. В. Шахов [20]	Страховий ринок – це особлива соціально-економічна структура, певна сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються пропозиція і попит на неї. У широкому значенні страховий ринок представляє собою усю сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхового продукту.
Д. А. Навроцький [12]	Страховий ринок є складовою фінансового ринку, що представляє особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а сукупність всіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання.
В. М. Фурман [18]	Страховий ринок – це система стійких економічних відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), посередниками і продавцями, а також страховиками і регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховання, які матеріалізуються у страхових, перестраховальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню.
Я. Шумелда [21]	Страховий ринок – економічні відносини в межах певної території, в процесі котрих формуються попит, пропозиція і ціна на страхові продукти, укладаються договори страхування та виконуються зобов'язання згідно з ними.
Системний підхід (розглядає страховий ринок як складову фінансового ринку)	
В. Д. Базилевич [3]	Страховий ринок – це частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на нього.
О. О. Журавка [9]	Страховий ринок є складовою фінансового ринку і визначається двома чинниками: по-перше – існує об'єктивна необхідність у страховому захисті, що зумовлює утворення ринку страхових послуг; по-друге – грошова форма організації фондів забезпечення страхового захисту пов'язує цей ринок з фінансовим.
О. О. Гаманкова [6]	Страховий ринок є складовою як фінансового ринку (ринку грошей і ринку капіталів – оскільки на цих ринках страхові компанії розміщують свої капітали, використовуючи певні фінансові інструменти), так і ринку фінансових послуг, оскільки страхові компанії як фінансові посередники залучають кошти страхувальників, продаючи страхові послуги.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА*Продовження табл.1*

1	2
І. Ю. Юргенс[21]	Страховий ринок – це ринковий компонент національної системи страхування країни.
Н. М. Внукова[5]	Страховий ринок – це складна багатофакторна динамічна система, що становить діалектичну єдність двох систем – внутрішньої системи (страхові продукти, система організації продажу страхових полісів і формування попиту, гнучка система тарифів, власна інфраструктура страховика) і зовнішнього оточення (система взаємодіючих сил, що оточують внутрішню систему ринку і впливають на неї).
Відтворювальний підхід (розглядає страховий ринок як сукупність економічних відносин з приводу формування та використання страхового фонду)	
Ю. В. Євченко, О. М. Залетов[10]	Визначають страховий ринок як сукупність фінансово-економічних відносин, завдяки яким перерозподіляється частина національного доходу та сукупного суспільного продукту шляхом особливого методу утворення страхового фонду грошових ресурсів.
Н. А. Феоктістова[17]	Страховий ринок визначається як сукупність економічних відносин, які виникають при формуванні і використанні коштів страхового фонду за допомогою реалізації механізму купівлі-продажу страхової послуги за участю страхових організацій, покупців страхових послуг, інших юридичних і фізичних осіб.
В. Й. Плиса[13]	Страховий ринок – форма організації грошових відносин з формування та розподілу страхового фонду для забезпечення страхового захисту суспільства.
Інституціональний підхід (розглядає страховий ринок як сукупність різних інститутів)	
А. А. Циганов[19]	Страховий ринок є сукупністю різних інститутів і відповідних їм механізмів, діючих в цілях зниження транзакційних витрат, обмежуючих і структуруючих поведінку економічних агентів з приводу створення, купівлі-продажу і споживання страхових послуг. При цьому під економічними агентами розуміються страхувальники, страховики і представники інфраструктури страхового ринку.
О. В. Козьменко[11]	Страховий ринок – сукупність інститутів і механізмів по створенню, купівлі-продажу і споживанню страхових послуг

*Систематизовано автором

Разом із цим, сформовані страхові фонди можуть бути використані для інвестиційної діяльності, і таким чином бути джерелом фінансування розширеного відтворення.

Особливість відтворювального підходу полягає в тому, що вказується на джерело формування грошових фондів та напрямки їх розподілу. А отже доцільно звернути увагу на розкриття напрямів використання сформованих страхових фондів. Узагальнюючи сказане, можна констатувати, що логічно було б зосередити увагу й на напрямках використання сформованих страхових фондів.

Наступний підхід теоретичного обґрунтування суті страхового ринку, який позиціонується в економічній літературі як політекономічний, здійснює узагальнення страхового ринку через відносини, які виникають між ринковими суб'єктами у процесі купівлі-продажу об'єктів ринку за умови вільного кон'юнктурного ціноутворення обміну товарами. Суб'єкти страхового ринку представлені страхувальниками, страховиками та посередниками. Необхідно зазначити, що страхові посередники все ще відіграють другорядну роль на вітчизняному страховому ринку. Проте зростаюча роль класичного страхування, а також прагнення України впровадити світові стандарти роботи можуть в перспективі посилити їх роль та зумовити появу, поряд зі страховими агентами, брокерами, нових видів посередників. До комплементарних суб'єктів страхового ринку можна віднести перестраховиків, котрі поряд з головними суб'єктами страхового ринку вступають у відносини, пов'язані з організацією перерозподілу грошових коштів в процесі страхування, співстрахування, перестраховування. Характерною рисою співстрахування та перестраховування є розподіл відповідальності серед страхових організацій.

Страховий інтерес, пов'язаний із задоволенням майнового інтересу в процесі страхування, це свідомо потреба власника майна в захисті майнового інтересу методом трансферу ризику – його передачею – страховику, тобто за допомогою страхування, яке утримує три елементи стра-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

хового захисту – матеріальний, юридичний, психологічний. [1, с.56]. Інтерес страховика полягає в отриманні можливості перестраховування на більш вигідних умовах порівняно з обумовленими у страховому договорі, хоча існують обмеження в часі при реалізації інтересу.

Взаємодія головних суб'єктів страхового ринку може здійснюватися напряду або за допомогою посередників, які більш гнучко реагують на зміни попиту та пропозиції на страховому ринку, а також оперативно просувають страхові послуги. Таким чином, страхові посередники сприяють взаємодії страхувальників і страховиків у розробці умов укладення договору, а також виконують ряд організаційних функцій зі збору інформації на страховому ринку, надають послуги при виплаті страхових премій та отриманні страхового відшкодування, консультують клієнтів щодо страхових сум і страхового відшкодування при настанні страхового випадку.

Наведені вище функції страхових агентів і страхових брокерів вказують на організаційно-економічний характер їх діяльності у сфері розподілу і перерозподілу страхових фондів. Отже, економічні відносини, в які вступають комплементарні суб'єкти страхування, за своїм змістом є організаційно-економічними, оскільки пов'язані з організаційно-управлінськими аспектами перерозподілу грошових коштів.

Вищесказане дозволяє зробити висновок про створення складної системи економічних відносин, носіями яких є головні суб'єкти страхового ринку, і організаційно-економічних відносин, носіями яких виступають комплементарні суб'єкти страхового ринку.

Розвиток економічних і організаційно-економічних відносин обумовлює розвиток загальних і специфічних функцій страхового ринку, пов'язаних із суспільною необхідністю страхування через особисте страхування, майнове страхування, страхування відповідальності, страхування економічних ризиків тощо.

Розвиток страхового ринку як сукупності економічних і організаційно-економічних відносин залежить від поглиблення суспільного поділу праці, розвитку фінансового ринку, появи на ринку все більшої кількості страхових суб'єктів і появи нових видів страхових послуг.

Досліджуючи економічну сутність страхового ринку необхідно виокремити використання системного підходу.

Системний підхід до розкриття змісту страхового ринку диктує необхідність його розгляду з позиції складу учасників страхового ринку та характеру їх взаємодії, порядку організації та функціонування ринку, принципів та особливостей його регулювання.

Страховий ринок з позиції системного підходу розглядають як сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють систему, яка одночасно є підсистемою іншої системи, а саме складовою частиною фінансового ринку. Елементами страхового ринку виступають страховики, страхувальники, перестраховики, посередники, взаємодія між якими представлена системою прямих і непрямих взаємозв'язків і взаємозалежностей.

Страховий ринок пов'язаний із сегментами фінансового ринку, оскільки сприяє розподілу збитків і відшкодуванню втрат у всіх сегментах фінансового ринку. Це відбувається тому, що страхові внески акумулюються в страхові фонди, які створюються з метою перерозподілу грошових коштів при страхуванні ризиків та відшкодуванні збитків при настанні страхового випадку.

Вивчення взаємозв'язків складових страхового ринку дозволяє розглядати його як економічну систему, що створює умови для організації купівлі-продажу страхових послуг, де здійснюється перерозподіл страхових внесків, забезпечується підпорядкування цих умов правовим та інституційним нормам.

В свою чергу, прихильники інституційного підходу визначають страховий ринок через сукупність різних інститутів.

Нагадаємо, що сучасний інституціоналізм передбачає розгляд економічних проблем у взаємозв'язку з проблемами соціальними, політичними, етичними і правовими. Головним поняттям інституційної теорії є поняття "інститут". Інститути – це форми і межі діяльності людей, прийняті в суспільстві традиції, звичаї, норми поведінки.

Сформовані підходи до розкриття досліджуваного явища досить повно розкривають сутність страхового ринку, структуру та елементи, що входять до його складу, закономірності розвитку та взаємозв'язку з іншими ринками і світовим страховим ринком, а також з позиції регулювання

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

страхового ринку за допомогою інституційних інструментів. Поділяючи слушну думку вітчизняних і зарубіжних науковців щодо природи страхового ринку, вважаємо за необхідне зазначити, що у вищевикладених трактуваннях відсутній акцент на взаємодії економічних інтересів учасників страхового ринку як найважливішої передумови розширення сфери страхових відносин в країні та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів.

З точки зору автора, страховий ринок являє собою економічні відносини з приводу захисту економічних інтересів держави, корпоративного сектора, домогосподарств та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів за допомогою механізму перерозподілу ризиків через мобілізацію фінансових ресурсів у страхові фонди на основі сплати страхових премій та здійснення руху грошових потоків в економіці.

На думку автора, запропоноване визначення охоплює всі сторони економічного змісту категорії «страховий ринок». По-перше, розкриває специфіку страхового ринку, яка полягає у формуванні та використанні коштів страхового фонду. По-друге, у процесі функціонування страхового ринку між його суб'єктами виникають певні економічні відносини щодо захисту економічних інтересів та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів через механізм перерозподілу ризиків. По-третє, суб'єктами є не тільки продавці і покупці, а й інші юридичні та фізичні особи – учасники страхового ринку (держави, корпоративний сектор, домогосподарства тощо). При цьому, позиція автора щодо визначення суті страхового ринку не суперечить відомим трактуванням, акумулює в собі їх основні характеристики, описує форму і зміст поняття.

Висновки. Проведене дослідження існуючих теоретичних підходів до трактування сутності страхового ринку дає можливість зробити висновок, що страховий ринок являє собою складну багатофакторну динамічну систему взаємозв'язків щодо захисту економічних інтересів держави, корпоративного сектора, домогосподарств та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів. Страховий ринок взаємодіє з іншими ланками фінансової системи та забезпечує відтворювальний процес від різного роду небезпек. А отже, висхідний розвиток економіки країни багато в чому залежить від ефективності функціонування страхового ринку, від ступеню його задіяності у відтворювальному процесі в якості дієвого важеля нейтралізації негативного впливу ендогенних та екзогенних факторів.

Література

1. Александрова, М. М. Економічний та страховий інтерес та їх вплив на страхові відносини [Електронний ресурс] / М. М. Александрова. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2675/1/8.pdf>
2. Аржевітін, С. М. Чому і як слід реформувати систему гарантування вкладів / С. М. Аржевітін // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 3-7.
3. Базилевич, В. Д. Страхова справа : навчальний посібник / В. Д. Базилевич, К. Базилевич. - Вид. 3-тє, перер. і доп. - К.: Знання, 2003. - 250с.
4. Балук, Н. Р. Визначення впливу комунікаційних засобів на поведінку споживачів страхових послуг Західного регіону / Н. Р. Балук. // Регіональна економіка. - 2011. - № 2. - С. 151-156.
5. Внукова, Н. М. Страхування: теорія та практика : навч.- метод. посіб. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко. – Х. : Бурун Книга, 2004. –376 с.
6. Гаманкова, О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
7. Гвозденко, А. А. Страхование : учеб. / А. А. Гвозденко– М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 464 с.
8. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2 / [за ред. С.В.Мочерного.]. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.
9. Журавка, О. С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України : дис... на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 / О. С. Журавка ; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми : [Б. В.], 2010. - 205 с..
10. Залетов, О. М. Страхування: навчальний посібник / О. М. Залетов. - К.: Між. Агенція "BeeZone", 2003. - 304с
11. Козьменко, О. В. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва ; керівник авт. проекту д. е. н., проф.. О. В. Козьменко. - Суми : Університетська книга, 2012. - 316 с.
12. Навроцький, Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Навроцький Денис Анатолійович ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. - К., 2005. - 18 с.
13. Плиса, В. Й. Страхування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Й. Плиса. - К. : Каравела, 2005. - 391 с.
14. Стойко, О. Я. Фінанси: навч. посіб. / О. Я. Стойко, Д. І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2014. – 432 с.
15. Страхування : підручник / [керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець, д-р эк. наук, проф.]. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
16. Ткаченко, Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Н. В. Ткаченко; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. — К., 2004. — 20 с.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

17. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>.

18. Феоктистова, Н. А. Формирование системы методов диагностики региональных страховых рынков: дисс. канд. экон. наук / Н. А. Феоктистова.; Хабаровская государственная академия экономики и права. – 2005. – 190 с.

19. Фурман, В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: автореф. дис. д-ра экон. наук: 08.04.01 / В. М. Фурман; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". – К., 2006. – 36 с.

20. Цыганов, А. А. Основы организации страхования в Интернете / А. А. Цыганов, А. В. Быстров. — М. : Анкил, 2005. — С.16-17.

21. Шахов, В. В. Страхование / В. В. Шахов. – М. : Анкил, 2002. – 248 с.

22. Шумелда, Я. Страхування: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / Я. Шумелда. - Видання друге, перероблене і доповнене. – Тернопіль: Джура, 2006. – 296 с.

23. Юргенс, И. Системный подход к определению понятия «национальная система страхования» / И. Юргенс // Страховое дело. - 2000. - № 8.

References

1. Aleksandrova, M. M. (n.d.). *Ekonomichniy ta strakhoviy interes ta yikh vplyv na strakhovi vidnosyny [Economic and insurable interest and its impact on the insurance relationship]*. Retrieved from: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2675/1/8.pdf> [in Ukrainian].

2. Arzhevitin, S. M. (2010). Chomu i yak slid reformuvaty systemu harantuvannya vkladiv [Why and how to reform the Deposit guarantee system]. *Visnyk NBU - Herald national Bank*, 11, 3-7. [in Ukrainian].

3. Bazylevych, V. D., & Bazylevych, K. (2003). *Strakhova sprava : navchalnyi posibnyk [Insurance : tutorial]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

4. Baluk, N. R. (2011). Vyznachennia vplyvu komunikatsiinykh zasobiv na povedinku spozhyvachiv strakhovykh posluh Zakhidnoho rehionu [Determine the impact of communications media on the behavior of consumers of insurance services Western region]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy*, 2, 151-156 [in Ukrainian].

5. Vnukova, N. M., Uspalenko, V. I., & Vremenko, L. V. (2004). *Strakhuvannia: teoriia ta praktyka : navch.- metod. posib. [Insurance: theory and practice : textbook]*. Kharkiv: Burun Knyha [in Ukrainian].

6. Hamankova, O. O. (2009). *Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [The insurance market of Ukraine: theory, methodology, practice: monograph]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

7. Hvozdenko, A. A. (2006). *Strakhovanye : ucheb. [Insurance : textbook.]*. Moscow: TK Velby [in Russian].

8. Mochernoho, S.V. (2006). *Ekonomichniy entsyklopedychnyi slovnyk: u 2 t. T. 2 / [Economic encyclopedic dictionary: in 2 Vol. Vol 2]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].

9. Zhuravka, O. S. (2010). *Naukovo-metodychni zasady stratehichnoho rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy [Scientific-methodical bases of strategic development of the insurance market of Ukraine]*. (Candidate of science dissertation thesis). Sumy. [in Ukrainian].

10. Zaliyev, O. M. (2003). *Strakhuvannia: navchalnyi posibnyk [Insurance: tutorial]*. Kyiv: Mizh. Ahentsiia "BeeZone [in Ukrainian].

11. Kozmenko, O. V., Kozmenko, S. M., & Vasyliieva, T. A. (2012). *Novi vektory rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy: monohrafiia [New vectors of development of the insurance market of Ukraine : monograph]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].

12. Navrotskyi, D. A. (2005). *Formuvannia strakhovoho rynku Ukrainy [The formation of the insurance market of Ukraine]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kyiv [in Ukrainian].

13. Plysa, V. Y. (2005). *Strakhuvannia : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Insurance: textbook. for students of higher educational establishments]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].

14. Stoiko, O. Ya. (Ed.). & Dema, D. I. (2014). *Finansy: navch. Posib. [Finance: textbook.]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].

15. Osadets, S. S. (Ed.). (2002). *Strakhuvannia : pidruchnyk [Insurance : the textbook]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

16. Tkachenko, N. V. (2004). *Investytsiina diialnist strakhovykh kompanii [Investment activity of insurance companies]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kyiv [in Ukrainian].

17. Ofitsiyniy sait Natsionalnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy [Official website of the National Commission for regulation of financial services markets of Ukraine]. (n.d.). www.dfp.gov.ua Retrieved from: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>. Kyiv [in Ukrainian].

18. Feoktistova, N. A. (2005). *Formirovanie sistemy metodov diagnostiki regional'nykh strakhovykh rynkov [Forming the system of methods of diagnostics of the regional insurance markets]*. [in Russian].

19. Furman, V. M. (2006). *Strakhoviy rinok v Ukraini: problemi stanovlennya ta strategiya rozvytku [The insurance market in Ukraine: problems of formation and development strategy]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kyiv [in Ukrainian].

20. Tsyganov, A. A., & Byistrov, A. V. (2005). *Osnovy organizatsii strakhovaniya v Internete [Fundamentals of insurance organization on the Internet]*. Moscow: Ankil [in Russian].

21. Shakhov, V. V. (2002). *Strakhovanie [Insurance]*. Moscow: Ankil [in Russian].

22. Shumelda, Ya. (2006). *Strakhuvannia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [Insurance: textbook for students of economic specialties]*. Vydannia druhe, pereroblene i dopovnene. – Ternopil: Dzhura, – 296 с.

23. Yurgens, I. (2000). *Sistemnyy podkhod k opredeleniyu ponyatiya «natsional'naya sistema strakhovaniya» [A systematic approach to the definition of "national insurance scheme"]*. *Strakhovoe delo – Insurance*, 8 [in Russian].

Надійшла 13.10.2015